

RUOTSI

TEKSTI Jaakko Takalainen KUVA Ilkka Heino

Göteborgs Kex veteele viimeisiään kotikaupungissaan

Kun keksitehdas sijaitsee kalliilla tontilla ja sen omistaa kansainvälinen elintarvikejätti, tuotannon siirto halvemman työvoiman maahan on uhka. Orkla sulkee ruotsalaisen keksituotannon kruununjalokiven, Göteborgs Kexin ja siirtää tuotannon Latviaan.

Göteborgs Kexin tuotemerkin ja keksitehtaan omistaa norjalainen maailmanlaajuisesti toimiva monialakonserni Orkla. Neljän miljardin euron liikevaihdon konsernilla on yli 18 000 työntekijää.

Orkla omistaa useita tunnettuja elintarviketuotemerkkejä Ruotsista, Norjasta, Suomesta ja Virosta, kuten

Möller, Panda, Taffel Chips, Kantalans keksit, Kalev, Abba, Felix, Kallen mätitahna, Grandiosa, Samarin sekä Göteborgs Kex.

Göteborgin pienessä naapurikunnassa Kungsälvisssa toimivan tehtaan

luvut ovat komeat: keksien päivittäinen tuotantokyky 100 tonnia, 30 ton-

nia vohveleita ja 10 tonnia suklaatuotteita. Jauhoja, sokeria, kasvis- ja paistorasvaa kuluu päivittäin isot tonnimäärät, ja yhden jauhoosiilon koko on noin 50 kuutiometriä.

Komeista luvuista ei ole apua. Vaikka tehtaan puolesta on kampanjoitu viimeisen

Ruotsin hovi on välätellyt, että hovihankkijan asema lähtee.

2-3 vuoden aikana kaikkialla pinsseistä ja T-paidoista televisioon ja vaikka Ruotsin hovi on väläytellyt mahdollisuutta, että Göteborgs Kex menettää hovihankkijan aseman, mikään ei auta. Orklan laskukoneet osoittavat tehtaan Latvian pääkaupunkiin Riikaan.

- Kaikki on tehty mitä on voitu. Tukea on saatu niin kansalaisilta kuin Kungsälvin kunnalta-kin, sanoo Ruot-

sin elintarviketyöläisten liiton Livsin asiamies **Anna-Lena Claesson**.

- Uusi tehdas on viimeistelyä vailla valmis. Orkla on aikaisemminkin valmistanut keksejä Riiaassa.

Vielä hetken Göteborgs Kex on Pohjolan suurin keksitehdas, ja se tuottaa puolet Ruotsin syömistä kekseistä. Tunnetuimpina merkeinä ovat Ballerina, Guld Marie, Kung Oscars pepparkakor ja Baddaren. Suomeen tehtaalla on valmistettu Kantolan Cream Crackereitä.

Työntekijöitä on noin 350, joista 200 on Livsin jäsentä. Toimihenkilöitä on noin 50. Tuotekehitys ja markkinointi jäävät Ruotsiin. Kuinka moni työntekijöistä saa potkut?

- Kaikki. Vain joitain teknikoita ja vastaavia on palkattu tilapäistöihin Riikaan siirtämään leivontaosaamista ja auttamaan koneiden käynnistämisessä, sanoo tehtaan ammattiosaston puheenjohtaja ja pääluottamusmies **Dorota Galik**.

Vanha tehdas ja arvokas tontti

Galikin ja Claessonin mukaan tehtaan lopettaminen ei tullut kuin salama kirkkaalta taivaalta. Orkla on tiedottanut asiasta hyvissä ajoin kesästä 2018 alkaen.

- Göteborgs Kex on ollut hyvä ja

varma työpaikka. Minäkin aloitin 1999 ja luulin jääväni täältä eläkkeelle. Täällä työsuhteet ovat olleet pitkiä ja suurin osa työntekijöistä naisia, jolla eläkeikään on vielä kymmenkunta vuotta, kertoo Galik.

Hänen mukaansa tehtaalta on lähtenyt työntekijöitä nuoremasta

päästä muualle, ja tilalle on palkattu nuoria miehiä tehtaan loppuajaksi.

- On yhtä helvetiä työskennellä tehtaassa, jonka loppu-

misen tietää, puuskahtaa Claesson.

Hänen mukaansa on selvä, että paitsi halvemman työvoiman saanti vaa'assa painaa Riikaan muuttamisen puolesta myös kaksi muuta seikkaa: tehdas on vanha ja vaatii isoja investointeja sekä tehtaan arvokas tontti, joka on asuma-alueen ja Götajoen välissä.

Paikallislehden Kungälv-Postenin mukaan Orkla kaavailee rakentavansa arvoasuntoja tontille joen rantaan.

- Toki kunta on tarjonnut korvaavaa teollisuustonttia, mutta se ei ole vaikuttanut Orklan laskelmiin, Claesson toteaa.

Keksin sielu, mitä se on?

Puolet Ruotsin keksituotannosta siirtyy viimeistään kesän jälkeen EU:n sisällä Baltiaan. Tehtaan johto ja sen puhemiehet vakuuttavat, että tuotekehitys jää Ruotsiin, joten keksit ovat edelleen "ruotsalaisia".

- Vaikka markkinointi ja tuotekehitys ovat Ruotsissa, tuotteet tehdään kuitenkin Itämeren etelärannalla. Niissä ei ole Göteborgs Kexin sielua, sanoo Claesson ja alkaa pohtia Galikin kanssa, mikä keksin sielu oikein on.

- Vaikka maku pysyisi kutakuinkin samana, ei se kuitenkaan ole sama asia.

Pohdinnan jälkeen naiset toteavat yhdessä: Silloin Göteborgs Kex ei ole enää ruotsalainen. Vaikka mainosmaakarit mitä väittäisivät.

Claessonin ja Galikin arvion mukaan tehtaalta irtisanottavista "jotakin kymmeniä" jää tyhjän päälle: ikää ei ole tarpeeksi eläkkeeseen, mutta ikää on liikaa työllistymiseen.

Onko tehtaan lopettaminen käynyt työntekijöiden tunteisiin?

Dorota Galik nyökkäilee ja myöntää, että hänen olkapäälleen on ollut käyttöä, kun työtoverit - useimmat iäkkäitä naisia - ovat sitä vasten itkeneet. Omasta työllistymisestä hän ei ole huolissaan. Vuonna 1984 Puolasta muuttanut Galik on työskennellyt monella alalla, muun muassa päiväkodeissa ja vanhusten parissa.

Voisiko tuotanto palata?

Voisiko tuotanto palata synnyinsijoilleen tai Ruotsiin ylipäänsä? Tapaus Turun sinappi Suomessa sisälsi lähdön lisäksi myös paluun. Valmistus siirtyi 2003 ensin Ruotsiin ja sitten 2008 Puolaan. Mutta kun kuluttajat siirtyivät Suomessa valmistettuun sinappiin, elintarvikejätti Unilever oli kypsä palauttamaan sinapinvalmistuksen Suomeen. Vuodesta 2014 pyhäntäläinen Maustaja on valmistanut Turun sinapin.

Dorota Galik ja Anna-Lena Claesson pohtivat varovaisesti tutun tehtaan paluun mahdollisuutta. Globaalissa maailmassa oikea paikallisuus häviää tuotemerkkien taakse, suurten yhtiöiden toimintaa ohjaavat voiton tavoittelu ja laskukone.

- Aidon paikalliset tehtaot voisivat pärjätä, jos kuluttajat arvostavat paikallisuutta ja tehtaan omistaisi jokin säätiö tai vastaava, joka ei toimi vain lyhyen ajan voittojen mukaan, Claesson toteaa. •